

TENTTI

Tentti pidetään pe 26.3. klo 10-12
päärakennuksen auditorio
XV:ssä

© Mikko Mattila

1

Globalisaatio

- Yhteisesti hyväksyttyä määritelmää globalisaatiolle vaikea löytää
- Yleisesti ottaen globalisaatiolla tarkoitetaan prosessia, jonka seurauksena kansallisten rajojen ylittävä kanssakäyminen ihmisten ja organisaatioiden välillä helpottuu ja sen määrä kasvaa

© Mikko Mattila

2

Globalisaatio

- Globalisaatiolla useita ulottuvuuksia, mm.
 - taloudellinen integraatio (tavaroiden, palvelusten, pääoman ja työvoiman liikkuvuus)
 - kulttuurillinen integraatio (elokuvat, musiikki, kirjallisuus, muoti, TV, internet jne.)
 - yleismaailmallisten normien leviäminen (esim. ihmisoikeudet, lapsityövoiman käytön arvostelu jne.)
 - kansainvälisten organisaatioiden kasvava merkitys (esim. EU, WTO)
 - kansainväliset ympäristöongelmat
 - kansainvälinen muuttoliikenne
- Tällä kurssilla globalisaatio nähdään lähinnä talouden ja talouspolitiikan kannalta

© Mikko Mattila

3

Globalisaation kolme aaltoa

- Ensimmäinen aalto 1870-1914
 - teollistuminen, kuljetuskustannusten lasku (höyrylaivat, rautatiet) ja alhaiset kaupan esteet johtivat maailmankaupan syntyyn
 - kansainvälisen muuttoliikkeen valtava kasvu (60 miljoonaa eurooppalaista muutti Pohjois-Amerikkaan ja Australiaan)
 - pääomaa virtasi kehitysmaiin → hyödytti lähinnä maanomistajia
 - Euroopassa maanomistajat kärsivät

© Mikko Mattila

4

Globalisaation kolme aaltoa

- Maailmankaupan taantuma 1914-1945
 - sodat ja lamakausi muuttivat kehityksen suuntaa → protektionismi
 - pääoman vientiä rajoitettiin (sijoitukset kehitysmaiin käytännössä loppuivat)
 - väestön muuttoliike hidastui
 - koko maailman taloudellinen kasvu putosi kolmanneksella verrattuna 1870-1914 aikaan
 - taloudellinen epätasa-arvo maiden välillä kasvoi

© Mikko Mattila

5

Globalisaation kolme aaltoa

- Toinen aalto 1945-1980
 - kaupan esteiden purku (mutta lähinnä ainoastaan kehittyneiden maiden kesken)
 - kehitysmaista tuotujen tuotteiden tulleja laskettiin vain jos ne eivät kilpailleet kehittyneiden maiden tuotannon kanssa
 - maailmankaupan taso palasi "ensimmäisen aallon" tasolle
 - tuotannon kasautuminen sekä suuryrityksiin että alueellisesti
 - suurin osa kehitysmaista oli "toisen aallon" kehityksen ulkopuolella

© Mikko Mattila

6

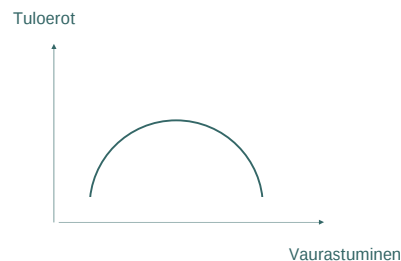
Globalisaation kolme aaltoa

- Kolmas aalto 1980-
 - maailmankaupan esteiden purku ja kasvu ulottui suureen osaan kehitysmaita → jakautuminen kasvaviin ja taantuviin (tai paikallaan pysyviin) kehitysmaihin
 - maailmanmarkkinoihin integroituneita maita esim. Kiina, Meksiko, Argentiina, Filippiinit, Intia, Etelä-Korea, Vietnam
 - ulkopuolella esim. Pohjois-Korea ja useimmat Saharan eteläpuolisen Afrikan maat
 - koko maailman tasolla ensimmäistä kertaa modernin taloushistorian aikana maiden väliset taloudelliset erot kutistuneet

© Mikko Mattila

7

Kuznetsin käyrä

© Mikko Mattila

8

Kahvin tullikohtelu EU:ssa

PRODUCT	TARIFF RATE (%)
Coffee: not roasted	4.2
Coffee: roasted	8.3
Coffee: mixtures & extracts	10.4

Lähde: WTO tariff levels database

© Mikko Mattila

9

Taloudellinen globalisaatio

- Nykyistä taloudellista globalisaatiota kuvaavat mm. seuraavat seikat:
 - 1) Kansainvälisen tavarakaupan suuri osuus ja kasvu (mitataan yleensä tuonnin ja viennin arvon suhteena BKT:sta)
 - pienet ja varakkaat maat ovat yleisemmin kaikkein avoimimpia talouksia

© Mikko Mattila

10

Taloudellinen globalisaatio

- 2) Monikansallisten yritysten kasvava merkitys maailmantaloudessa
 - Kymmenen suurimman monikansallisen yrityksen nettovarallisuus vuonna 1998, noin 1500 mrd US\$, työntekijämäärä noin 2,5 miljoonaa henkilöä (Lähde: UNCTAD)
- 3) Suorien rajat ylittävien investointien kasvu (FDI=Foreign Direct Investments)
 - Huima kasvu 80-luvun puolivälin jälkeen
 - Suurin osa rikkaiden maiden välillä (noin 25% kehitysmaihin)
 - Osuus kuitenkin vain noin 4% kaikista investoinneista

© Mikko Mattila

11

Taloudellinen globalisaatio

- 4) Pääomamarkkinoiden liberalisointi
 - Lähes kaikkialla rajat ylittävien pääomaliikkeiden rajoituksia poistettu sekä yleisesti että alueellisesti
 - kauppajärjestöt: EU, NAFTA, MERCOSUR jne.
- 5) Yritysfuusioiden ja -hankintojen nopea lisääntyminen (M&A)
 - Nopea tapa hankkia ”jalansija” vieraassa maassa
 - StoraEnso, Nordea, TietoEnator jne.

© Mikko Mattila

12

Tuonnin ja viennin osuus BKT:sta (1998)

Irlanti	134	Britannia	48
Belgia	126	Ranska	46
Sveitsi	103	Portugali	44
Alankomaat	93	Italia	38
Ruotsi	84	Espanja	37
Tanska	72	Japani	21
Suomi	69	USA	20
Itävalta	69	Kreikka	19
Norja	68		
Kanada	59	EMU	54
Saksa	55	Maailma	28

Lähde:
IMF

© Mikko Mattila

13

Suurimmat monikansalliset yritykset (2001)

Yritys	Varallisuus (mrd US\$)	Liikevaihto (mrd US\$)	Henkilöstö
Vodafone	188	25	56 430
General Electric	180	40	152 000
BP	111	141	90 500
Vivendi	91	30	257 000
Deutsche Telekom	91	12	78 722
Exxonmobil	89	146	61 148
Ford Motor Co.	81	53	188 919
General Motors	75	45	148 000
Royal Dutch/Shell	73	76	52 109
TotalFinaElf	70	75	69 037

Lähde: UNCTAD: World Investment Report 2003

Huom! Varallisuus, liikevaihto ja henkilöstö ulkomailta.

© Mikko Mattila

14

Suorat sijoitukset ulkomaille

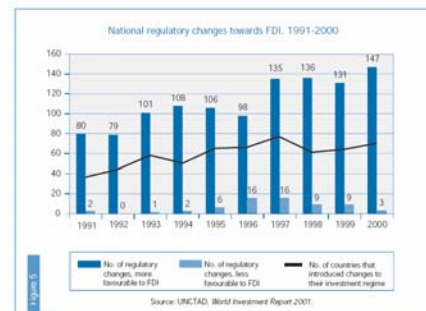
	1982	1990	2001
Suorat sijoitukset	59	203	735
Sijoitusten arvo	735	1 874	6 846
Liikevaihto	2 541	5 479	1 8517
Henkilöstö (1000 hlo)	1 7987	23 858	53 581

Suorat sijoitukset ulkomaille (FDI) 1982-99, mrd US\$.
Lähde: UNCTAD: World Investment Report 2002.

© Mikko Mattila

15

Kv. investointien sääntely

© Mikko Mattila

16

Ulkomaisten suorien investointien osuus bkt:stä 1999, top ten

1. Ruotsi	39 %	6. Alankomaat	20 %
2. Hong Kong	35 %	7. Suomi	14 %
3. Irlanti	25 %	8. Tanska	13 %
4. Britannia	23 %	8. Singapore	13 %
5. Sveitsi	23 %	10. Uusi-Seelanti	12 %

Lähde: World Bank: World Development Indicators 2001

© Mikko Mattila

17

Globalisaation seurauksia

- Positiivisia seurauksia taloudellisesta globalisaatiosta:
 - kansainvälisen kaupan erikoistuminen luo tehokkuutta → kuluttajat hyötyvät
 - tuotannon skaalaedut → kuluttajat hyötyvät
 - teknologian nopea leviäminen maasta toiseen → talous kasvaa nopeammin
 - lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö vähentää konfliktien todennäköisyyttä
 - demokratian leviäminen (?)

© Mikko Mattila

18

Globalisaation seurauksia

- Negatiivisia seurauksia taloudellisesta globalisaatiosta:
 - kansallisen politiikan mahdollisuudet kaventuvat → poliittisen järjestelmän legitimitetti kärsii
 - globalisaation hyödyt eivät jakaudu tasaisesti
 - etenkin pienet ja avoimet valtiot ovat yhä enemmän kansainvälisten suhdanteiden armoilla
 - kansainvälisten suhdannevaihteluiden suuruus kasvaa

© Mikko Mattila

19

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

- Historiallisesti kansainvälisten pääomamarkkinoiden synty voidaan sijoittaa 1960-luvun puoliväliin
 - USAssa rajoitettiin pääoman liikkeitä → suuret pankit siirsivät toimintonsa Lontoon
 - samanaikaisesti öljyn hinnan nousu sai aikaan ns. eurodollarimarkkinat

© Mikko Mattila

20

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

- Neljä keskeistä syytä:
 - Teknologian kehitys
 - tietokoneiden ja tietoliikenneyhteyksien parantuminen on mahdollistanut pääomien välittömän siirtymisen ympäri maailman
 - Pääomarajoitusten välttäminen tuli yhä helpommaksi
 - sijoitusparatiisit houkuttelivat yrityksiä → kansalliset pankit eivät voineet kilpailla näiden kanssa
 - verotulot alkoivat "vuotamaan" pois kansallisilta hallituksilta

© Mikko Mattila

21

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

- Makrotalouden muutokset
 - kasvava valtionvelka oli rahoitettava joko kotimaisella tai ulkomaisella velalla
 - kotimainen velka nosti korkotasoa, josta aiheutui kustannuksia kotimarkkinateollisuudelle
- Ideologinen muutos
 - puolueet siirtyneet oikealle 1970-luvulta saakka
 - Neuvostoliiton romahtaminen
- seurauksena ollut monikansallisten yritysten ja rahoitussektorin poliittisen painoarvon kasvu

© Mikko Mattila

22

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

- Vapauttamisen taloudellisia seurauksia:
 - rahopolitiikan mahdollisuudet kaventuneet
 - rahoitussektorin koko kasvanut lähes kaikkialla
 - kilpailu ja sitä kautta tehokkuus rahoitussektorilla on kasvanut
 - osakesäästäminen kasvanut
 - tehottomuus on johtanut pankkikriiseihin

© Mikko Mattila

23

Pankkikriisit

Maa	Aika	Kustannukset (mrd US\$)	Kustannusten % osuus BKT:sta
USA	1980-92	195	3.2
Japani	1991-92	0.6	0.0
Australia	1989-91	4.4	1.6
Suomi	1991-92	7.8	7.4
Norja	1988-92	3.6	3.0
Ruotsi	1991-93	12.7	5.2

Lähde: Edey, Malcom & Hviding, Ketil (1995): An Assessment of Financial Reform in OECD Countries. *OECD Economic Studies*, no. 25.

© Mikko Mattila

24

Häviäjät ja voittajat

- Voittajia globalisaatiossa ovat kuluttajat, vientiteollisuus ja hyvin koulutetut työntekijät
 - kuluttajat: kiristynyt kilpailu pitää hinnat kurissa ja lisääntynyt tuonti laajentaa tarjontaa
 - vientiteollisuus: kaupan ja pääoman liikkeiden rajoitusten poistaminen mahdollistaa viennin kasvun
 - hyvin koulutetut työntekijät: lisääntyvät mahdollisuudet kansainvälisillä työmarkkinoilla (ei ainoastaan liike-elämän ammattilaiset, vaan myös sairaanhoitajat, lääkärit, tutkijat, virkamiehet jne.)

© Mikko Mattila

25

Häviäjät ja voittajat

- Häviäjiä globalisaatiossa ovat kotimarkkinateollisuus, huonosti koulutetut työntekijät ja työntekijäjärjestöt
 - kotimarkkinateollisuus: markkinoiden avauduttua kilpailtava kansainvälisten (ja usein erittäin tehokkaiden) yritysten kanssa
 - huonosti koulutetut työntekijät: teollisuus siirtyy halvempiin maihin (Viro, Meksiko)
 - työntekijäjärjestöt: työmarkkinoiden eriytyessä vaikea edustaa työntekijöitä kokonaisuudessaan, lisäksi palkankorotusten ja työolojen parantamisen vaatiminen vaikeaa, jos teollisuus uhkaa karata ulkomaille

© Mikko Mattila

26

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

- Makrotalouspolitiikka
 - väite: globalisaatio vaikeuttaa verojen korottamista (yleensä ja erityisesti yritysverotuksen kohdalla) → mitä liikkuvammassa muodossa pääoma on, sitä helpommin se siirtyy halvemmän verotuksen maihin
 - tutkimukset kuitenkin osoittavat, että ongelmat eivät ole niin suuria kuin teoria antaisi odottaa (tosin mitä avoimempi maa

© Mikko Mattila

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

- Teollisuuspolitiikka
 - väite: globalisaatio poistaa kansallisten hallitusten mahdollisuudet tukea kansallista tuotantoa teollisuuspolitiikan keinoin (esim. yritystuet, tullit, vientituet)
 - olisiko Japanin, Etelä-Korean ym. "talousihmeet" mahdollisia nykyoloissa?

© Mikko Mattila

28

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

- Hyvinvointivaltion kohtalo?
 - väite: globalisaatio tuhoaa laajan hyvinvointivaltion perusedellytykset (yritykset hakeutuvat maihin, joissa matalat palkat ja verot, "race to the bottom")
 - empiiristen tutkimusten mukaan tätä vaikutusta liioiteltu suuresti (ei ole esimerkiksi pystytty kovinkaan vakuuttavasti osoittamaan, että eri maiden sosiaalimenot olisivat yhdenmukaistuneet viime aikoina)
 - hyvinvointivaltion kotimaiset ongelmat ovat paljon vakavampia (väestön ikääntyminen, laaja työttömyys, tuottavuuden kasvun hidastuminen)
 - pitkällä aikavälillä katsottuna parhaiten ovat pärjänneet pienet avoimet valtiot, joissa suuri hyvinvointisektori (Alankomaat, Ruotsi, Suomi jne.)

© Mikko Mattila

29